

בְּאֵלֵהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹס צָרֵינוּ:

הַיְבִטִים לְשׁוֹנִיִּים בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים פֶּה

דקדוקי קריאה והזרחה לקורא בפרשת משפטים ובהפטרה לא שקלים ובראשון של תרומה

כא ד וַיִּלְדֶּה־לָּוֹ: געיה ביר"ד ולמ"ד בשווא נע, הקורא נח משבש את המשמעות¹. לָּוֹ: הלמ"ד רפויה

כא ו וַרְצַעַע: יש להשמיע את העי"ן בסוף מילה, הקורא בה"א משבש את המשמעות

כא ח אִם־רָעָה: להקפיד על קריאת העי"ן, שלא יישמע מלשון ראייה. כתיב: לָא קרי: לָוֹ²

כא ט יִיעַדְנָה: היר"ד בחירק מלא, אין לבטא שווא במקומו

כא יב וְשִׁמְתָי: הטעם בתי"ו מלרע

כא טו וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: ההפסקה העיקרית בטפחא, יש להחיש את קריאת התיבה וְאִמּוֹ להסמיכה לתיבה שלפניה וכן הדבר בפסוק יד וְכִי־יֵצֵד אִישׁ עַל־רַעְהוּ לְהַרְגּוֹ בְּעַרְמָה וכן הוא בהמשך יז וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת

כא כ עליית שני

כא כה כְּוִיָּה: הוא"ו בחירק חסר, יר"ד בדגש חזק מנוקדת בקמץ, לא: כְּוִיָּה

כא כט שׁוֹרֹ נִנְחַ הוּא: דגש חזק בגימ"ל שהוא שם תואר לשור ולא תאור פעולה בעבר שאז הניקוד היה צריך להיות נו"ן בקמץ וגימ"ל בפתח וללא דגש חזק בגימ"ל: נִנְחַ³

כא לא יַעֲשֶׂה לָּוֹ: טעם נסוג אחור לעי"ן ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק

כא לג וְנִפְל־שִׁמָּה: געיה בנו"ן

כא לה וְכִי־יִגָּף שׁוֹר־אִישׁ: לפי קורן ותורה קדומה, תיבת וכי-יגף מוטעמת במרכא, ברויאר ואחרים, בדרגא. וכן צריך לקרוא⁴

כב ד עליית שלישי

כב ח עַל־שִׁלְמָה: שי"ן שמאלית

כב יט לְאֵלֵהִים: הלמ"ד בקמץ, לא בצירי!

כב כא תַעֲנֹן: יש להקפיד על הדגש בנו"ן, מלשון ענוי וכן הוא הדבר בהמשך

¹ הגעיה ביר"ד איננה בכ"י לנינגרד, בעיקר צריכים להזהר כאן מי שאינם מבחינים בין קמץ לפתח.

² בספר תורה קדומה, בחלק הדקדוק מציין המחבר כי בעדה התימנית נוהגים להבדיל בין השניים ע"י הארכה קלה בקריאת לו לעומת לא, שהצליל נחתך ע"י האל"ף. לנו הבחנה זו איננה מוכרת.

³ כבר דננו סביב הנושא של צירוף הטעמים "תלישא קטנה קדמא גרש" (לרב מוכר בשמו המשובש: קדמא ואזלא או אזלא גרש), האם הקדמא קרובה יותר לתלישא או לגרש? ובכן, לפעמים כך ולפעמים כך, במקרה שלנו: שׁוֹרֹ נִנְחַ - הוּא.

⁴ על פי כללי משרתי התביר היה ראוי להיות מוטעם במרכא שהרי הברה אחת בלבד מפרידה בין הברת התביר לבין הברת משרתו: וְכִי־יִגָּף שׁוֹר־אִישׁ. עיין בספר טעמי המקרא של ר"מ ברויאר עמ' 92 שיש שלושה עשר חריגים, וכאן אחד מהם. וכבר הבהרנו שמחלוקת בין קורן (היידנהיים) לברויאר אינה בין כוחות שווים. מה גם שהדרגא הוא המקובל והמרכא נראה כהגהה מסברא. גם בתנ"ך ירושלים תשי"ג [העולה בדיוקו על קורן שיצא לאור כעשר שנים אחריו] בדרגא.

כב כו וְשִׁמְעֵתִי: במלרע! הקורא במלעיל משנה משמעות

כב כז עליית רביעי

כג א אֶל-תִּשָּׁת: במלעיל

כג ג תְּהַדֵּר: הה"א בשווא נח והדל"ת בדגש קל מדין בגד"כפת אחרי שווא נח, אין לקרא 'תִּדְר'

כג ד אֲיָבֶד: אל"ף בחולם, יו"ד בחירק קטן (חסר) ובי"ת בשווא נח, יש לקרא: א – יב – ד

כג ו עליית חמישי

כג ח כִּי הַשְּׁחַד יַעֲוֹר פְּקָחִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים: להיזהר מהפסוק המקביל דברים טז יט

כִּי הַשְּׁחַד יַעֲוֹר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים

כג טו כִּי-בּוֹ יֵצְאֵת מִמְצָרָיִם: הטפחא בתיבה כִּי-בּוֹ

כג טז בְּאֶסְפָּדָה: האל"ף בקמץ קטן והפ"א דגושה

כג כ עליית ששי

וְלֹהֲבִיאָהּ: וא"ו בשווא נע, געיה בלמ"ד בפתח, העמדה קלה בבי"ת בגלל המונח. יש לקרא: וְלֹ-
הֲבִי-אָה

כג כא אֶל-תִּמְרָה בּוֹ: טעם מונח במ"ם, אין הוא נסוג אחור לתי"ו

כג כג וְהִבִּיאָהּ: געיה מתחת לוא"ו המורה על העמדה קלה ומאפשר הגיה נכונה של הה"א
החטופה למנוע הבלעתה.

וְהִכְחַדְתִּיו: הכ"ף בשווא נח על אף הקושי בקריאת החי"ת שלאחריה, התיבה מוטעמת בטעם
סו"פ ללא משרתים או מפסיקים לפניו ואין להאריך בה"א כאילו מוטעמת בטפחא

כג כד תִּעֲבֹדֶם: תי"ו בקמץ גדול, העי"ן בקמץ קטן

כג כה וְהִסְרֵתִי: במלרע, געיה בוא"ו למנוע הבלעת הה"א

כג כו עליית שביעי

כג כז וְהִמְתִּיל: וא"ו בשווא נע (אין לקרא שם פתח), דגש חזק במ"ם והטעם בתי"ו

כג כט וְרַבָּה: הטעם בבי"ת, מלרע

כג לב וְלֹאֱלֹהֵיהֶם: אין להשמיע את האל"ף, לקרא 'וְלֹלֵהֵיהֶם'

כד י וְכַעֲצָם: הכ"ף בשווא נח

כד יב וְהִיהֶ-שָׁם: הה"א בשווא נח

כד טו מפטיר

הפטרת משפטים ירמיהו לד ח-כב לג כה-כו:

לד ח יִרְמְיָהוּ: המ"ם בשווא נע ולא בחירק

לד ט חֲפָשִׁים: החי"ת בקמץ קטן, כן הדבר בהמשך הפרק. עֲבָד-בָּם: הבי"ת בקמץ קטן. בִּיהוּדֵי:
הבי"ת בחירק מלא, אין לבטא שווא נע תחת היר"ד

לד יג הוֹצֵאֵי: הטעם באל"ף מלרע, הקורא הוציאי מלעיל עובר לציווי של נקבה

לד יד וְעִבְדָּךְ: הבי"ת בקמץ רחב והדל"ת אחריה בשווא נע. אֶת־אֲזָנָם: האל"ף השנייה בקמץ קטן
לד כב הַנְּגִי: על אף הקושי, נו"ן ראשונה בשווא נח
לג כו יִשְׁחַק: בשי"ן שמאלית ולא בצד"י כבדרך כלל

ראשון של תרומה:
כה ג זָהָב וְכֶסֶף: יש להקפיד על הפרדת התיבות וכן בהמשך פס' ה: אֵילָם | מְאָדְמִים וְעֵרֶת |
תְּחָשִׁים

כה י שני במנחת שבת
כה ה מְאָדְמִים: האל"ף בקמץ חטוף (קטן)
כה ח וְעֵשׂוּ לִי: טעם מרכא נסוג אחור לעי"ן

כה י שלישי במנחת שבת
וְאִמָּה: אל"ף פתוחה ודגש חזק במ"ם להבדילו משפחה עברית
כה יב וַיִּצְקֶתָ לָו: טעם מונח נסוג אחור לצד"י ודגש חזק בלמ"ד
כה יד עַל צִלְעֹת הָאָרֶץ: טפחא בתיבה ע"ל
כה טז אֲשֶׁר אֶתָּן אֲלֵיךְ: אין לסיים אֲשֶׁר - אֶתָּן אֲלֵיךְ

חזון איש. וְאִלָּה הַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לְפָנֶיהֶם אין אדם רשאי ליטול את שלו שלא ברשות
ב"ד במקום דליכא פסידא כדאמר ב"ק כ"ז ב', ואיסור זה אפשר שהוא ממקרא דהמשפטים אשר
תשים לפניהם, ודרשינן [בבלי גיטין פח א] ולא לפני הדיוטות, וה"ה בעצמו בלא שימת משפט
כלל. א"י. לולי דבריו, נפסק להלכה עביד אינש דינא לנפשיה גם בלי פסידא. רמב"ם הלכות
סנהדרין פרק ב הלכה יב יש לאדם לעשות דין ה לעצמו אם יש בידו כח הואיל זכות זכה לכה
הוא עושה אינו חייב לטרוח ולבוא לבית דין, אף על פי שלא היה שם חפסד בנכסיו אילו
נתאחר זבא לבית דין, לפיכך אם קבל עליו בעל דינו וחביאו לבית דין ודרשו זמנאו שעשה
כהלכה ודין אמת דן לעצמו אין סותרין את דינו. לפי הרמ"א יש מקום להחמיר. גם לדעת רב
יהודה שלא עביד, אם יש דרשה מהמקרא הזה, למה במקום פסידא יכול?

הרב אליעזר פולאייס נר"ו. פִּי תִקְנָה עֶבֶד עֲבָרִי, עברי ת"א בר ישראל, ויש לדקדק למה לא
תרגם עבראה, ושמה משום דעבראה יוכל להתפרש מארץ העברים ולא דוקא מזרע ישראל
וצ"ע.

שם כי תקנה עבד עברי, בב"מ ע"א א' אמרינן דאשה אינה קונה עבד עברי משום דלאו אורח
ארעא.

בדין ירושת עבד עברי

שם כי תקנה עבד עברי, גרסינן בקידושין י"ז ב' עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת
(היינו אע"פ שאין לו בן) וכש"כ שאר יורשים, ויליף לה מדכתיב וְעִבְדָּךְ שֵׁשׁ שָׁנִים (דברים טו, יב) לך
ולא יורש, אבל את הבן עובד משום דכתיב שש שנים יעבוד ופרש"י מדלא כתיב יעבדך.
אמה עברי אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת, הנרצע והנמכר לגוי אינו עובד לא את
הבן ולא את הבת, ויליף נרצע מדכתיב ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם ולא את

הבן ולא את הבת, ואמה משום דהוקשה לנרצע, ונמכר לגוי משום דכתיב וְחָשַׁב עִם קָנָהוּ (ויקרא כה, ט) ולא עם יורשי קונהו.

וגר צדק דינו כגוי לענין זה דהנמכר לגר צדק אינו עובד לא את הבן ולא את הבת כדאמר ב"מ ע"א א', ואמרינן עוד בגמ' שם דאינו נמכר בעבד עברי משום דבעינן ושב אל משפחתו וליכא, ומבואר בגמ' שם דמהאי טעמא דאינו נמכר מהאי טעמא אינו קונה כישראל לענין שיעבוד את בנו אם מת, (ועי' כ"מ פ"ב הי"ב וצ"ע), אלא קונה כגוי.

כתב במנחת חינוך מצוה מ"ב (אות י"ג בנדמ"ה) דכיון דאינו עובד אלא את הבן ולא את הבת ושאר יורשים, מבואר דלאו מדין ירושה אתינן עלה, ולפיכך כתב דאין הבכור נוטל בו פי שנים. ומטעם זה כתב עוד דאם הניח האדון טומטום או אנדרוגינוס שהוא ספק זכר אינו עובד מספק כי הוא מוחזק בעצמו, ואפי' לדעת הקצה"ח דספק משוחרר הוא בחזקת רבו מחמת חזקת מרא קמא כשורו וחמורו, וה"נ הרי גופו קנוי לו, מ"מ לא שייך כאן חזקת מרא קמא, דכיון דאין הבן בא בתורת נחלה אין מקום לומר שהוא עומד בחזקת משפחה.

בדין מכירת עבד עברי

בדין מכירת עבד עברי כתב במנחת חינוך מצוה ת"י [אות י"ג בנדמ"ה] בקומץ המנחה וז"ל ואגב אזכיר מילתא דתמיה שראיתי בספר קהלת יעקב שחקר שם אם יכול האדון למכור עבד עברי לאיש אחר, ורצה להוכיח מהגמ' שיכול למכרו מדיליף בקידושינן י"ז ב' דעבד עברי אינו עובד את היורש מדכתיב ועבדך שש שנים ולא ליורש, דילמא בא למעט ולא ללוקח, מוכח דיכול למכרו, ודבריו תמוהים דהא מבואר בר"מ בפ"ד מהל' עבדים ה"י וז"ל וכן עבד עברי אינו יכול למכרו ולא ליתן לאחר, והוא מהמכילתא ועי' בכ"מ שם, ועי' בכ"מ שם פ"ב הי"ב שהביא בשם הרלב"ג שמזה שאין עבד עברי עובד את הבת ולא את האח מוכח דאין יכול למכור עבד עברי לאיש אחר וצ"ע, עכ"ל המנ"ח.

זרע שמשוון. וְהָיְשׁוּ אֶל תְּהֵלֶת או אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֶדְנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעָבְדוּ לְעַלְמָא, בגמרא (קידושינן כב:) ר' שמעון ברבי דרש, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי פִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדִי הֵם (ויקרא כה, נה) ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם. מקשים העולם, היכן מצינו שאמר הקב"ה כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים בעת שנתנו ישראל את הדם על המשקוף במצרים. ונראה לבאר עפ"י מה שאמרו (יבמות מו.) דכשבא להטביל את העבד כנעני לשם יהדות ולשם עבדות, צריך לתוקפו במים. והיינו שצריך לדוחפו לתוך המים לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת עבדות, שאם יאמר שטבל לשם גירות ולהיות ישראל בן חורין, לא יהא ממשות לדבריו, ע"כ. ואף כאן במצרים בשעה שהיו ישראל קונים לעצמם את החירות, דהיינו בשעת מכת בכורות שהמצריים אמרו לבני ישראל יְקוּמוּ צִאֵן (שמות יב, לא) וגו', וגירשו את בני ישראל משם בחפזון, הוצרך הקב"ה מיד לתוקפם תחת רשותו לשם עבדותו, כדי שיהיו ישראל לו לעבדים, ולא יקנו החירות לעצמם. והקב"ה תקפם לרשותו ע"י שהפחידם ואמר להם וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בִּקְרֹ, ואם היו יוצאים היו בסכנה גדולה, כי היו ג"כ מתים, ואף בביתם היו מתים, אם לא היה הסימן שאמר להם לעשות בפתח ביתם על המשקוף והמזוזה. ונמצא לפי"ז שאכן המשקוף והמזוזה שהיה על גביהם את הדם שעשו לסימן, הם הם העדים שהיו ישראל מפחדים באותו שעה מהקב"ה, כי אם לא היו מפחדים מהמיתה, לא היו צריכים לעשות את הסימן של הדם, וא"כ נעשו עבדים להקב"ה, ולא קנו את עצמם בני חורין, אלא ממילא משתעבדים אליו יתברך, כדי שיתקיים רצונו יתברך כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, ונחשב ממש כמו אדון שתופס את העבד כנעני לשם עבדות. ועפ"י צדקו דברי חז"ל שאמרו דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי ואמרתי כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים אין הכוונה שהקב"ה ממש אמר להם כך, אלא הכוונה שבאותה

שעה הפחידים ותקפם בביתם בכדי שבכך יהיה סימן לקבלת עול מלכותו עליהם, ולא יטענו שנעשו בני חורין לעצמם. וממה שהוצרכו לעשות סימן שבאותה שעה הפחידים ותקפם בביתם בכדי שבכך יהיה סימן לקבלת עול מלכותו עליהם, ולא יטענו שנעשו בני חורין לעצמם. וממה שהוצרכו לעשות סימן על הדלת והמזוזה שבפתח בתיהם, יש עדות על הפחד שהיה להם באותה שעה מהקב"ה. ובודאי עיקר מה שהוצרכו להזאה מן הדם, היה לשם כך שיהיה בזה עדות לישראל על פחדם מאתו יתברך, וידעו כולם שהם מקבלים עול מלכותו, דאם לא, כן מפני מה הוצרכו לעשות סימן, הלא הקב"ה יודע הכל וכדכתיב 'ידע מה בחשוכא ונהורא עמה שרא (הניאל ב, כב).

חזון איש ורפא ירפא בגמרא בבא קמא פ"ה א' תנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות. הרמב"ם בפ"י המשנה⁵ הביא שפירשו לו כי שלמה חבר ספר הרפואות כשיחלה שום אדם או יקרנו שום חולי מן החולים היה [החולה] מתכוין לאותו הספר והיה עושה כמ"ש בספר והיה מתרפא, וכאשר ראה חזקיה כי בני אדם לא היו סומכים על הש"י הסיר אותו וגזו, והרמב"ם שם חלק על פירוש זה דלא יתכן לשלול מבני אדם רפואות כמו שאין ראוי לשלול מהם מזונות, אבל נראה שפירוש שקבל הרמב"ם הוא מקובל איש מפי איש, ופי' הרמב"ם שם קשה דלא הוה להו לומר בגמ' סתם ספר הרפואות אלא הוה מפרשי מה שהיה בו מן האיסור וההפסד. ומה שהקשה הר"מ מ"ש ממזונות צ"ע שהרי אמרו בגמרא ורפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, ובברכות ס' א' אמר ר"א לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו, ופרש"י כלומר לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים, ואביי אמר התם דלא לימא אינש הכי משום שניתן רשות לרפאות, והרי מבואר דאין רפואות כמזונות שהרי אי"צ קרא להתיר מזונות, אלא רעבון אינו עונש ואכילה היא עבודה לפניו ית', כי שלחנו של צדיק כמזבח כדתנן אבות פ"ג ג' שאכלו כו' כאילו אכלו משולחנו של מקום, אבל חולי הוא עונש וראוי להתחזק בתשובה ובבקשת רחמים אלא שנתנה רשות להתרפא כי בני עליה מועטים (בבלי סנהדרין צו ב).

כא לו הרב יוסף מימון נר"ו. או גודע פ"י שזר נגח הוא מתמזל שלשם ולא ישמרנו בעליו
'גודע' הוא בעבר, ו'ישמרנו' הוא עתיד
ותמה הרי משעת הידיעה הוא צריך לשמור, אז למה לא כתוב 'ולא שמרו'

⁵ לשון הרמב"ם, הובאה כאן כל אריכות לשונו. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פסחים פרק ד משנה ט היה ספר שהיה בו סדר רפואות במה שאין מן הדין להתרפות בו, כגון מה שמדמין בעלי "הטלסמאת" שאם עושין "טלסם" (ציור או שרטוט) בסדר מסוים מועיל לחולי פלוני וכיוצא בזה מדברים האסורים, ומחברו לא חברו אלא על דרך הלימוד בטבעי המציאות לא כדי להשתמש במשהו ממה שנכלל בו, וזה מותר כמו שיתבאר לך שדברים שהזהיר ה' מלעשותם מותר ללמדם ולדעת אותם, כי ה' אמר לא תלמד לעשות ודברים יח. ובה בקבלה אבל אתה למד להבין ולהורות. וכאשר קלקלו בני אדם ונתרפאו בו גזו. ואפשר שהיה ספר שיש בו הרכבת סמים המזיקין כגון סם פלוני מרכיבין אותו כך, ומשקין אותו כך, וגורם למחלה זו וזו, ורפואתו בכך וכך, שכשיראה הרופא אותם המחלות ידע שסם פלוני השקוהו ונותן לו דברים נגדיים שיצילוהו, וכאשר קלקלו בני אדם והיו הורגין בו, גזו. ולא הארכתי לדבר בענין זה אלא מפני ששמעתי וגם פירשו לי ששלמה חבר ספר רפואות שאם חלה אדם באיזו מחלה שהיא פנה אליו ועשה כמו שהוא אומר ומתרפא, וראה חזקיה שלא היו בני אדם בוטחים בה' במחלותיהם אלא על ספר הרפואות, עמד וגזו. ומלבד אפסות דבר זה ומה שיש בו מן ההזיות, הנה ייחסו לחזקיה ולסיעתו שהורו לו סכלות שאין ליחס דוגמתה אלא לגרועים שבהמון. ולפי דמיונם המשובש והמטופש אם רעב אדם ופנה אל הלחם ואכלו שמתרפא מאותו הצער הגדול בלי ספק, האם נאמר שהסיר בטחונו מה, והיו שוטים יאמר להם, כי כמו שאני מודה לה' בעת האוכל שהמציא לי דבר להסיר רעבוני ולהחיותני ולקיימני, כך נודה לו על שהמציא רפואה המרפאה את מחלתי כששתמש בה. ולא הייתי צריך לסתור פירוש זה הגרוע לולי פרסומו.

יורנו המורה ושכמו"ה

ממני. מודעת זאת שהמקרא לפעמים מעדיף לבטא את הדברים ע"י פעלים מה שנקרא אצלנו 'בינוני' או הווה אינו פועל.

עתה ידעתי כי הושיע... יענהו (תהלים כ, ז). בלשוננו אני יודע כי ה' מושיע את משיחו ועונה לו משמי קדשו ...

פנים יפות. ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך וגו', לא תהיה משכלה וגו' את מספר ימך אמלא. אחז"ל [תענית ב א] ועבדתם זו תפלה, יש לפרש מפני שאחז"ל [מו"ק כח א] בני חיי ומזונא לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא, ואף שאחז"ל [שבת קנו א] אין מזל לישראל כבר פירשו דהיינו שע"י תפלה עולה למעלה מן המזלות, כדכתב גבי אברהם [בראשית טו, ח] ויוצא אותו החוצה פירשו חז"ל [שם] שהגביהו למעלה מן המזלות והיינו שעל ידי ועבדתם דהיינו עבודה בלב שהיא התפלה יברך את לחמך דהיינו מזונא, וכן אחז"ל בעירובין [מא ב] שהעניות מעבירין על דעתו וכו' למאי נפקא מינה למבעי רחמים עליו, ועוד אמרו בב"ב [קמו א] כל ימי עני רעים (משלי טו, טו) והא איכא שבתות וימים טובים, ומשני שינוי וסת תחילת חולי מעיים, והיינו דאמר וחסירותי מחלה מקרבך שתנצלו מן העניות, ואמר לא תהיה משכלה דהיינו בניס ומ"ש בנקיבה הוא לרבנותא דאף שאין האשה מצווה על פריה ורביה וכ"ש איש דמצווה, ואמר את מספר ימך דהיינו חיים ששלשה אלו תזכה ע"י העבודה שהיא התפלה, והיינו נמי כמ"ש רש"י ז"ל שפרשה זו נאמרה על לאחר החטא דקודם החטא היה למעלה מן המזלות, כדכתב אגני אמתיו אלהים אמתם (תהלים פב, ו) וגו':

כג כו אמרות טהורות. את מספר ימך אמלא ג. במסורה. הכא, ואידך זפי אמלא תוכחות (איוב כג, ד), 'ואצרתיהם אמלא (משלי ח, כא). אפשר לומר לפי מה שאמרו ז"ל דמי שאינו מוכיח את חבירו הנשמע אליו, הוא נענש תחילה במעשיו של חבירו, ואם הוכיחו ולא נשמע אליו, אז הוא נוטל את חלקו הטוב בג"ע, וחברו נוטל את חלק הרע של המוכיח בגיהנם וזה דוקא אם מוכיחו לשם שמים שלא על מנת לקבל מצותיו ולתת לו חלקו הרע. וזה שאמר הכתוב 'את מספר ימך אמלא' שתהיה שלם במצות הנקרא 'ימים' כנודע.

וזה ע"י מצות התוכחה וכו"ל, והוא שאמר זפי אמלא תוכחות, אבל בתנאי שמוכיחו לשם שמים כדי לזכות את חבירו למחיצתו בגן עדן, וזה 'ואצרתיהם אמלא'.

סוף הפרשה הכתב והקבלה.

והתורה והמצוה. פירוש הראב"ע בשם גאון, והתורה תורה שבכתב, והמצוה תורה שבע"פ, והחזיק הרמב"ן בזה, וכ"ב הרמב"ם בהקדמת חבורו ליד החזקה, תורה זו תורה שבכתב, והמצוה זו פירושה וכ"כ בחבורו פ"א משחיטה ה"ד. והיא דרז"ל (ברכות ה) וכ"ה במכדרשב"י (זוהר שמיני מ) וכן בלקוטים (דח"ר ד"ד ב') פי גר מצוה ותורה אור (משלי ו, כג) מצוה זו תורה שבע"פ, אור זו תורה שבכתב. ולא ראיתי לאחד מן המחברים שביאר לנו באיזה אופן יובן בשם מצוה ענין פרוש וביאור התורה, ובכל המקומות ענינו כמשמעו, הצווי והאזהרה לא פירוש וביאור התורה, ונ"ל אחרי שמצאנו לרוב התחלפות נחי ל"א עם נחי ל"ה, כמו אגא שא נא (בראשית ג

(יז), אָנָה ה' כִּי אֲנִי עֲבָדְךָ (תהלים קטז, טז), אָתָּה בִקְרוֹת⁶ (ישעיהו כא, יב), וְאָתָּה מִרְבֵּבַת קִדְשׁ (דברים לג, ב), וְלֹא
 הִמְצִיתָךְ בְּיַד דָּוִד (שמואל ב, ג, ח) שִׁשְׂרֵשׁוּ מִצָּא עֲנִין הַזְּמִנָּה, מִן הַמְצִיאֵן אֱלֹוִ (ויקרא ט, יג) וּבֵא עֲדֵ
 בְעֵלֵי הַהֵ"א בַתְּמֹרֵת הַאֱלֹוֹף בַּהֵ"א (ע"ש ר"ש ב"מ), וְכִמּוּ שֵׁנֵאֵמֵר מִן וְהִיָּתָה אֲדַמַּת יְהוּדָה
 לְמַעֲרִים לְחָגָא (ישעיהו יט, יז) בַּלְשׁוֹן רַבִּים בְּחֲגוּי הַסְּלַע (ירמיהו מט, טז), וּמִן קִצָּה קִצְוִי (ישעיהו כו, טו ועוד)
 (עַרְשֵׁי שֵׁם בַּשְּׁה"ש), וְכֵן וְגוֹה מְגֵבֵר יְכֶסֶה (איוב לג, ז) שִׁשְׂרֵשׁוּ גֵאָה, וְהַאֱלֹוֹף מוֹמֵרֵת בּוּיָו כַּמֵּ"שׁ
 הַרְ"שׁ ב"מ שֵׁם, כַּכָּה שֵׁם מִצְוָה מִשְׂרֵשׁ מִצָּא, וְהַאֱלֹוֹף לִפְיָו הוֹמֵרֵה בּוּיָו, וְשִׁרְשׁ מִצָּא יוֹרֵה ג"כ
 עַל מִצְיָאֵת וְהַשְּׂגַת מַחְקֵר ע"י הַשְּׂתַדְלֹוֹת הָעֵינִין, כִּמּוּ אֲשֵׁרֵי אָדָם מִצָּא חֲכָמָה (משלי ג, ג), הַחֲקֵר
 אֱלֹוֹהִים תִּמְצָא (איוב יא, ז), לֹא מְצִאתֶם חֵידָתִי (שופטים יד, יח), שֶׁהַמּוֹבֵן בְּכָל אֵלֵה פְעוּלַת הַשְּׂגַת הַדַּעַת
 וְהַתְּבוּנָה, כַּכָּה שֵׁם מִצְוָה הַמִּסְתַּעֵף לִפְיֵי הָאֵמֹר מִשְׂרֵשׁ מִצָּא, הוּא שֵׁם הַמּוֹפְשֵׁט, וּמוֹרֵה עַל עֲנִין
 הַהִשְׁגָּה, וְהֵינּוּ הַבְּנֵת דְּבָרִים עַל בּוֹרִים וּבִיאֹר מֵאֵמֵר סְתוּם; וְאִפְשֵׁר שֶׁעַל כּוֹנֵה זֶה סוֹבְבוֹת כַּמָּה
 מִקְרָאוֹת שֶׁהוֹזְכָר בָּהֶם לְשׁוֹן צוּוִי, וּבַהֲשַׁקְפָה רֵאשׁוֹנָה נִרְאִים כְּסוֹתֵרִים, כִּמּוּ לְשִׁמּוֹר אֵת מְצוֹת
 ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם (דברים ד, ב) לְשִׁמּוֹר אֵת מְצוֹת ה' וְחֻקּוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם
 (דברים יא, ח), וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלֵה הַרְבֵּה שֶׁהוֹזְכָר בְּמֵאֵמֵר אֶחָד לְשׁוֹן מְצוֹת ה' אֲשֶׁר יוֹרֵה עַל הַמְצִיָּה
 וְהוּא הַשְּׁ"י, וְלְשׁוֹן אֲשֶׁר אֲנִי מְצוּה אֶתְכֶם הוּא מוֹסֵב עַל מִשֶׁה הַמְּדַבֵּר, וְכֵן לְשׁוֹן הַכְּתוּב בִּיהוֹשֻׁעַ
 וִיקְרָא ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ וְגו' רַק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לְשִׁמּוֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֲבָדִי
 (יהושע א, ז), הִנֵּה בְּמִקְרָאוֹת כְּאֵלֵה נִרְאֵה לֹוֹמֵר שֶׁפְּעַל צוּה הַמּוֹזְכָר בָּהֶם בַּחֲלֵק שְׁנֵי, אֵין הוֹרָאֵתוּ
 כְּבִשְׂאֵר מִקּוֹמוֹת הַצּוּוִי וְהַאֲזַהֲרָה, כִּי אִם עֲנִין הַפִּירוּשׁ וְהַבִּיאֹר, וְר"ל אֲשֶׁר אֲנִי מִפְרֵשׁ וּמְבַאֵר
 לְכֶם תּוֹכֵן מְכוּוֹנִים; וְאִפְשֵׁר לְהַבִּין עֲנִין תּוֹרָה שְׁבַע"פ בְּשֵׁם מִצְוָה בְּדֶרֶךְ אַחֵר וְהוּא, כִּי שִׁרְשׁ צוּ
 מִצָּאֵנוּהוּ גַם עַל הַתְּחַבְרוֹת וְהַתְּאֲחָדוֹת שְׁנֵי דְבָרִים יַחַד, כִּמּוּ צוּ לְעוֹ קוּ לְקוּ (ישעיהו כח, י) שֶׁהוּא
 לְדוּ"ק חֲבוּר אֵל חֲבוּר, וְקוּ אֵל קוּ כִּמּוּ בַתְּחַלַּת הַלְּמוּד לִילְדִים בְּקִרְיָאָה וְכַתִּיבָה, וּלְפִי"ו יֵהִי
 מַלְת צוּ בַּהוֹרָאָה זֶה מִתְּדַמָּה לְמַלְת צַב בַּחֲלִילוֹף וּיָו בְּבִי"ת, אֲשֶׁר יוֹרֵה אֵל הַתְּאֲחָדוֹת חֲלָקִים
 נִפְרָדִים וְהַתְּקַשְׁרוֹתֵם יַחַד בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ וְחֹזֵק עַד שֶׁלֹּא יִתְּפָרְדוּ כ"כ מֵהַרָּה, כִּמּוּ שֶׁל תְּשַׁלּוּ לָהּ
 מִן הַעֲבָתִים (רות ב, טז), שֶׁהֵם אֲגוּדוֹת הַשְּׁבָלִים וְהַעֲמָרִים, וְהַרְבֵּה מִזֶּה בְּדַבְרֵי רז"ל, מִשְׁנֵה עִירוּבִין
 י א מִצָּאֵן צַבְתִּים צַבְתִּים, הֵינּוּ קִשּׁוּרִים וְאִסּוּרִים יַחַד, וּמִזֶּה הוֹנַח בְּשִׂאֵר מִקּוֹמוֹת שֵׁם מִצְוָה עַל
 כָּלֵל חֲקֵי ה' וּמִשְׁפָּטֵיו, לְהוֹרוֹת עַל חֵיּוֹב הַתְּקַשְׁרוֹת הָאָדָם אֵלֵי לַעֲשׂוֹתָהּ, וְיִכָּל יַעֲקֹב לְצוּוֹת אֵת
 בְּנָיו, אֵמֵרוּ בְּמִכְדָּרְשׁ"י (זוֹהַר וַיְחִי ד' רמ"ח) דְּפָקִיד לֹוֹן לְגַבִּי שְׁכִינָתָא לְאַתְקַשְׁרָא בַּהֲדָה, כִּי
 הָאָדָם מִטְּבַעוֹ חֲפָשִׁי בְּרִצּוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת וְשִׁלָּא לַעֲשׂוֹת, וְהַתּוֹרָה תִּמְנַעְהוּ וְהָרִי כְּאֵלֵו רִצּוֹנוֹ קִשּׁוֹר
 וּמֵאִסּוּר בַּחֲבִלֵי חֲקֵי ה' וּמִשְׁפָּטֵיו, וְיֵהִיָּה לִפְיָו שֵׁם מִצְוָה דוֹמָה בַּהוֹרָאֵתוֹ לְשֵׁם אִסּוּר הַרְגִיל
 בְּדַרְזוּ"ל (מִן לְאִסּוּר אִסּוּר עַל נִפְשׁוֹ (בְּמִדְבָר ל, ג)), אֲשֶׁר עַל הַפּוֹכּוֹ יֵאֵמְרוּ לְשׁוֹן מוֹתֵר (מַעֲנִין מִתִּיר
 אִסּוּרִים (תהלים קמו, ז)), שְׁבַדְבֵר זֶה הָאָדָם קִשּׁוֹר וּמֵאִסּוּר לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת כַּחֲפָצוֹ וְרִצּוֹנוֹ, וּבְדַבְרֵי זֶה
 הוֹתֵר קִשְׁר מֵאִסּוּר רִצּוֹנוֹ וְיִוֹכַל לַעֲשׂוֹת כְּאוֹת נִפְשׁוֹ, ...וְלְשׁוֹן צוּ עַל עֲנִין הַתְּחַבְרוֹת וְהַתְּאֲחָדוֹת
 מִצּוּי בְּדַרְזוּ"ל כִּי יֵאֵמְרוּ (בְּרִכּוֹת ז') כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֵלֵא לְצוּוֹת לְזֶה, וְאֵמֵרוּ (סוֹכָה נ"ח)
 אֲרַחֵן רַחִיקָא וְצוּוֹתֵן בְּסִימָא, וְאֵמֵרוּ (ב"ק ט') צוּוֹתָא דְּחֵרֵשׁ קִגְרִים, וְכוֹלָם לְשׁוֹן הַתְּחַבְרוֹת
 וְהַתְּאֲחָדוֹת, וְנוֹכַל א"כ לֹוֹמֵר שֵׁם מִצְוָה הוֹרָאֵתוֹ ג"כ עֲנִין מַחְבֵּרֵת, וְכִמּוּ שֶׁרְגִילִין לְקִרְוֵא בְּשֵׁם
 זֶה הַדְּבָרִים הַבָּאִים אַחֵר סִיּוּם וְחַתִּימַת סֵפֶר לְבִאֵר הָעֲנִינִים הַמְּדוּבָרִים בְּקִצְרָה תוֹךְ גּוֹף הַסֵּפֶר,
 כַּכָּה הַתּוֹרָה שְׁבַע"פ הִיא מִתְּחַבְרָת וּמִתְּאֲחָדָת עִם הַתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב לְבִאֵר מֵאֵמֵרֵי הַמַּעֲטִים
 בְּכַמּוֹתֵם וְרַבִּים בְּאִיכוֹתֵם, וְעַל שֵׁם הַתְּחַבְרוֹתָהּ זֹאת נִקְרָאֵת בְּשֵׁם מִצְוָה, וּבְמִכְדָּרְשׁ"י (זוֹהַר
 בַּחֲקוּתֵי ד' קי"ג) אֵמֵר תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׁבַע"פ חֲבוּרָא חַד אֵינּוֹן דָּא אַחּוּד בְּדָא, וְדָא אַחּוּד
 בְּדָא, וּבִפ' יִתְרוֹ ד' ע"ח אֵתִיב אֹוֹרִיָּתָא בַּחֲדָשׁ תְּאֹוּמִים וְאֹוֹרִיָּתָא בְּרִזָּא דְּתְאֹוּמִים תּוֹרָה
 שְׁבַכְתָּב וְתוֹרָה שְׁבַע"פ; וּמֵהַתְּחַבְרוֹת תּוֹרָה שְׁבַע"פ עִם הַתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב אֵמֵר בְּמִכְדָּרְשׁ"י (שֵׁלַח
 ק"ס ע"א) חֲבוּרֵן דָּא אֹוֹרִיָּתָא מֵאֵן דָּאֵשְׁתַּדַּל בַּהּ אֲקָרִי חֲבֵר וְכו', אֹוֹרִיָּי אֵית לְקַבִּיל אֹוֹרִיָּתָא

⁶ כתב מתוך הזכרון, כי אצלנו גם בישיע' אָתָּה בה"א ולא באל"ף

והיינו תורה שבכתב ותורה שבע"פ ע"ש, ודע דלקצת בעלי לשון האחרונים יש במובן שרש צו ענין מורה דרך, המודיע לעוברי אורח את דרך הישרה והנכונה, וכן ציון אשר הונח על דבר המורה את הדרך, כמו תְּצַיְבֵי לְךָ צִיָּנִים (ירמיהו לא, ב) הוא משרש צוה, וכ"ה בלשון ערבי וסורי, ומזה לדעתם כוונת המקרא הואיל תְּלַךְ אַחֲרַי צו (חושע ה, יא), וכן שם מצוה על החוק והמשפט אינו אלא הוראת דרך במובן המוסרי, כאשר רמז ע"ז בעל אוצלה"ק בשרש צו, ובזה יובנו דברי לשון המסדרים האלקיים בתפלת מוסף שבת "תכנת שבת צוית פרושי" שהמכוון במלת צוית פרושי הורית לבאר לנו פירוש משפטי שבת וקרבתו, וזהו שפי' כאן והמצוה על התורה שבע"פ, כי היא לנו כמורה דרך ללכת מישרים בדרך משפטי התורה וכוונתה האמתית כדעת המחוקק העליון ית', ולפי"ז תרגום והמצוה, כי אחר שאמר לפני זה, וְאַתְּנָה לְךָ אֶת לַחַת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה, הכולל כל מה שבתוכה, מהו זה שהוסיף עוד לאמר והמצוה, על כן הבינו בו הפירוש והביאור הנמסר למשה בפה, וסיפי' דקרא אֲשֶׁר פְּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם הוא ביאור למאמר הקדום, אשר כתבתי מוסב על לוחות האבן והתורה, להורותם חוזר על המצוה. עיי' רמב"ן.

המבין יבין שיש כאן רק פלפולים של חריפות. אך יש כאן כל מיני הערות לשוניות בעלות ערך.

הפטרות משפטים

הרב גור אריה צור נר"ו

ההפטרות לפרשת משפטים

נבחלק מהשנים הפטרות פרשת משפטים נדחית מפני הפטרות שבת שקלים, וכן הפטרות זו נדחית מפני הפטרות שבת ראש חדש. ויבוארו במקומן.

ההפטרות לפרשת משפטים בנביא ירמיהו, מפרק לד פסוק ח, עד פרק לד, פסוק כ', ולמנהג האשכנזים והספרדים מדלגין למפרע לפרק לג, פס' כה-כו'.

למנהג התימנים ע"פ הרמב"ם לא מדלגים למפרע אלא ממשיכים מיד לירמיהו ל"ה (א'-י"ט):

ובשימת לב, המנהגים השונים לעניין הדילוג לכאורה כדי שלא לסיים את ההפטרות בדבר לא טוב, ולכן יש המדלגין למפרע שני פסוקים כנ"ל. אלא שנחלקו הדיעות בהלכה אם מדלגין כלל למפרע. ובסיכום הדברים האבודרהם והא"ר סוברים שבנביא א' מותר לדלג למפרע⁷, ולכן נהגו לדלג למפרע כנ"ל, אולם הרמב"ם סובר שאין מדלגין למפרע ולכן התימנים לפי פסק הרמב"ם מדלגים [ממשיכים] לפרק הבא ומוסיפין י"ט פסוקים כנ"ל.

ומכיון שהמתירין לדלג למפרע יתירו לדלג באותו עניין של ההפטרות, לכן ינתן טעם לקמן גם לשייכות פסוקי הדילוג לפרשה.

בביאור ההפטרות ושייכותה לפרשה

על פניו, כבדרך הפשט קשורה ההפטרות למצוות שילוח העבדים. וכפי שמתאר המלבי"ם בפירושו את הרקע להפטרות זו: [פסוק יא] כפי הנראה שבעת ההיא היו רבים מדלת העם נכבשים לעבדים אל הנושים שנשו בהם, ובעת המצור

⁷ א"ה. נוסף לשאלה של 'למפרע' יש עניין נוסף למי שקוראים הפטרות כתובה על קלף. בתלמוד בבלי מגילה כד א מבואר שמותר לדלג רק את הזמן שהמתרגם קורא. ברוב העדות מלבד התימנים לא מתרגמים, ולכן לכאורה אין לדלג כלל, אבל הקורא מתכוון היטב ומוצא מייד את המקום שאליה מדלגים גם לפניו וגם לאחריו. כנראה שלמנהג תימן יש סיבה נוספת לקרוא את העניין של בני רכב, אע"פ שקשה למצוא את הקשר לפרשת משפטים.

התירא המלך שימרדו אז לצאת אל נבוכדנצר כדי שיפטרם מעבדות ולכן כרתו ברית לשלחם. שכן קרה אצל הרומיים בימי קדם שבעת מלחמה הוכרחו לקרא דרור למשועבדים להם בעד חובותיהם להשקיט המרד כידוע בקורות ימי קדם.

ואחר שנסתלק המצור שבו והחזיקו במ לעבדים ושפחות, ובוזה חטאו בשתים, א. מה שעברו על הברית והשבועה, ב. מה שכבשום לעבדים אחר שהיו חפשים וזה גזל גמור גזלת נפשות. עכ"ל. וכמפורש בכתוב: וישמעו כל השרים וכל העם אשר באו בבְּרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחוֹתוֹ חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד בְּס עוֹד וְיִשְׁמְעוּ וְיִשְׁלַחוּ: וְיָשׁוּבוּ אַחֲרַי כִּן וְיָשׁוּבוּ אֶת הָעֲבָדִים וְאֶת הַשִּׁפְחוֹת אֲשֶׁר שִׁלְחוּ חֲפְשִׁים (ויכבשום) וְיִכְבְּשׁוּם לְעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת:

ולא עוד אלא שגם הוסיפו לחטוא בע"ז בבחינת עבירה גוררת עבירה: ונתתי את האנשים העבדים את ברתי אשר לא תקימו את דברי הברית אשר כרתו לפני העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין פתרי:

לכן מנבא ירמיהו את עונשם מדה כנגד מדה: לכן כה אמר יהוה אתם לא שמעתם אלי לקרא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו הנני קרא לכם דרור [להיות מופקרים] נאם יהוה אל החרב אל הדבר ואל הרעב וגו' וכן הולך הנביא ומנבא נבואת פורענות קשה על צדקיהו המלך ועל עמו עד סוף ההפטרה: ואת צדקיהו מלך יהודה ואת שריו אתן ביד איביהם וביד מבקשי נפשם וביד חיל מלך בבל העלים מעליכם: ומפרש המלבי"ם הגם שלא עבר צדקיהו בין בתרי העגל היה בידו למחות ולא מיחה.

ומסיים ההפטרה בפורענות קשה: הנני מצוה נאם יהוה והשבתים אל העיר הזאת ונלחמו עליה ולכדוה ושרפה באש ואת ערי יהודה אתן שממה מאין ישוב: מפרש רש"י והכשרים ישובו עליכם והשיבותים. אשיב לפה את חיל מלך בבל

עד כאן ההפטרה. ומשום סיומה בפורענות מדלגים למפרע לשני הפסוקים כנ"ל: כה אמר יהוה אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי: גם זרע יעקב ודרוד עבדי [לא] אמאס מקחת מזרעו משלים אל זרע אברהם ישחק ויעקב פי (אשוב) אשיב את שבותם ורחמתי:

ומפרש רש"י את שייכותם לפרשה: אם לא בריתי וגו'. אי אפשר שלא יתקיים הברית שכרתי ליום ולילה להיות בעתם ואי אפשר לחוקות שמים וארץ ליבטל כאלו לא שמתים [ולכן] גם זרע יעקב [אי אפשר שלא יתקיים]:

ומוסיף רש"י בעניין אם לא בריתי יומם ולילה: ורבותינו דרשוהו לענין ברית התורה, ללמוד מכאן שבשביל התורה נבראו שמים וארץ אך אין המדרש מיושב על סדר המקראות.

ולעומקו של מקרא יאמר, כי אמנם לפשוטו של מקרא אינו מתישב על סדר המקראות, אך לעומקו של דברים ובעיקר לעניין ההפטרה ושייכותה לפרשה, מתיישרים המקראות היטב, שכן פרשת משפטים היא המשך ישיר לברית אשר כרת ה' עמנו בחורב, ובפתח פרשת משפטים מובא עניין שילוח העבדים, וכפי ששילח הקב"ה אותנו מהיות עבדים במצרים, כן מצונו את הדבר הזה של שילוח העבדים.

א"ה. בפרשת מוכר עצמו בפרשת בהר התורה מזכירה את עניין יציאת מצרים וְכִי־יִמּוֹד אֶת־יָדְךָ עִמָּד וְנִמְכַרְלָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבַדְתָּ עֶבֶד: כְּשֶׁכִּיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּד עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּד: וַיֵּצֵא מִמֶּמְדָּה הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחָתוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: כִּי־עֲבַדְתִּי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּבְרַת עֶבֶד: וּמוֹסִיף: וְאִם לֹא בְרִית הַתּוֹרָה, חֻקּוֹת שְׁנַיִם וְאֶרֶץ אֵינָם יְכוּלִים לְהִתְקַיֵּם כְּפִי שְׁדַרְשׁוּהוּ חֲזו"ל, וְלִכֵּן מִקְפִּיד הַנְּבִיא עַל צְדָקָהּ וְהַעֵם אֲשֶׁר שִׁיעֲבָדוּ בְּבְנֵי עַמּוֹ, וְלֹא שִׁלְחוּם כְּפִי שְׁצִוּוּם בּוֹרָאם. אֲךְ מִשׁוּם הַבְּרִית אֲשֶׁר כְּרַתִּי עִמָּם בְּחֹרֵב, אֹמֵר הַקַּב"ה בִּיד הַנְּבִיא, לֹא אֲשׁוּב עוֹד כְּלוֹתָם, וְלִכֵּן מִסְתַּיִימַת הַהִפְטָרָה בַּפְּסוּק הַמְּדוּלָּג:

גַּם זֶרַע יַעֲקֹב וְדוֹד עֲבָדֵי [לֹא] אֶמְאָס מִקַּחַת מִזְרְעוֹ מִשְׁלִים אֶל זֶרַע אֲבֹרָהֶם יִשְׁחַק וַיַּעֲקֹב כִּי (אֲשׁוּב) אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹתָם וְרַחֲמֵתִים:

וּבְשִׁימַת לֵב, יִרְמוּז פְּסוּק זֶה לְגֵאוּלָּה הַשְּׁלִימָה לְעֵתִיד לְבוֹא:

נֹאמֵר כֹּאן יִשְׁחַק, וְלֹא יִצְחַק, לְרִמּוּז עַל הַעֲתִיד לְבוֹא, אֲזִי יִמְלֵא שְׁחֹק פִּינוֹ (תְּהִלִּים קכ"ו, ב). וְכֵן מוֹבָא בְּעַל הַטּוֹרִים פְּרִשְׁת פִּינַחֶס:

יִשְׁמַח אוֹתִיּוֹת מִשִּׁיחַ:

וְכֵן נֹאמֵר בַּפְּסוּק יַעֲקֹב מִלֹּא עִם ו'ו', וְכַדְרִשְׁת חֲזו"ל בַּמְדַּרְשׁ (מְדַרְשׁ חֲסֵרוֹת וִיתִירוֹת) שְׁכַתוֹב חֲמֵשׁ פְּעֻמִּים אֵלֶיהָ חֲסֵר בְּלִי ו'ו', וְחֲמֵשׁ פְּעֻמִּים יַעֲקֹב מִלֹּא עִם ו'ו', שְׁאֵלֶיהָ נָתַן אֶת ה'ו' מְשֻׁכּוֹן לְיַעֲקֹב שִׁיבָא וְיִגָּאֵל אֶת בְּנָיו. שְׁזוֹ הו"ו שֶׁל אֵלֶיהָ הַנְּבִיא שְׁנָתָן לוֹ לְמִשְׁכּוֹן שִׁיבָא לְגֵאוּלָּה אֶת בְּנָיו, וְכֵן מוֹבָא בְּעַל הַטּוֹרִים כִּנ"ל: וַיַּעֲקֹב מִלֹּא ו' שְׁנֵטַל ו' מֵאֵלֶיהָ לְמִשְׁכּוֹן עַד שִׁיבָא עִם הַמִּשִּׁיחַ וְיִגָּאֵל אֶת בְּנָיו וְזֶהוּ יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל (תְּהִלִּים י"ד, ז) יִשְׁמַח אוֹתִיּוֹת מִשִּׁיחַ שִׁישְׁמַח לִימּוֹת הַמִּשִּׁיחַ וְיַחֲזוֹר הו"ו וְיִהְיֶה אֵלֶיהָ שְׁלֵם. עכ"ל.

וְכֵן נֹאמֵר בַּפְּסוּק אָשִׁיב אֶת שְׁבוֹתָם וְרַחֲמֵתִים, קָרִי אֲשִׁיב וְכַתִּיב אֲשׁוּב, שֶׁהַקַּב"ה יִשׁוּב יַחַד עִימָנוּ לְאַרְצָנוּ לְהַשְׁרֹת שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכָנוּ בַּב"א.

וּבְבִיאוֹר הַהִפְטָרָה לְמִנְהַג הַתִּימְנִים: בְּשִׁמְרַת בְּרִית ה', בְּזֶה מִתְקַשֵּׁר לְפִרְשָׁה גַם מִנְהַג הַתִּימְנִים, הַמְּסִימִים בְּשִׁכְרוּ הַגְּדוּל שֶׁל יוֹנְדֵב בֶּן רֶכֶב וְכֵל אַחִיו הַכְּהֵנִים אֲשֶׁר שְׁמָרוּ בְּרִית ה' וְלִבְלִתִּי שְׁתוֹת יֵין בְּעַבּוּדָתָם. [רַש"י יִרְמִיָּה ל"ה ב; סְפָרִי זוּטָא י כ"ט; מְכִילֵתָא דְרַשְׁב"י יח כ"ז] שֶׁהֵיוּ גֵרִים בְּנֵי הַשֶּׁבֶט הַקִּינִי, צִאֲצִאוֹ שֶׁל יִתְרוֹ חוֹתֵן מֹשֶׁה, וְחֵלֶק מִבְּנוֹתֵיהֶם הָיוּ נְשׂוֹאוֹת לְכְהֵנִים, כִּדְ שְׁנַכְדִּיָּהֶם כָּבֵר יִשְׁבוּ כְּמִיּוֹחֲסִים בְּלִשְׁכַת הַגּוֹזֵת. וְאֵין לָךְ שֶׁכֵר גְּדוּל מִזֶּה. לִישֵׁב בְּלִשְׁכַת הַגּוֹזֵת וְלְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים.

וְלַעֲוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ לֹמֵר שִׁיחֵיהָ זֶה גַם שֶׁכֵר לְמָה שִׁיתְרוּ יַעֵץ לְמֹשֶׁה עַל הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים בְּפִרְשַׁת יִתְרוֹ, וְכֵן לְמָה שְׁמוֹבָא בַּמְדַּרְשִׁים שִׁיתְרוּ יַעֵץ לְפִרְעָה לְהַחִיּוֹת אֶת הַיְלָדִים, וּמִשׁוּם שְׁפַתַח בְּזֻכּוֹת זְכוּ בְּנֵי בְּנָיו שִׁישְׁבוּ בְּלִשְׁכַת הַגּוֹזֵת וּפִתְחוּ בְּדִינֵי נְפֻשׁוֹת לְזֻכּוֹת.

וְעַל דֶּרֶךְ הַצַּח יִרְמִזוּן אֶלֵּין מְלִיא לְנֶס פּוֹרִים הַעוֹמֵד לְפִתְחָנוּ עִם פְּרִשְׁת מִשְׁפָּטִים, בֵּין בְּשֵׁנָה מְעוֹבְרַת וּבֵין בְּשֵׁנָה לֹא מְעוֹבְרַת, לְהַזְכִּירָנוּ שֶׁם ה' הַמּוֹפִיעַ בְּחִדּוֹשׁ אֲדָר כִּנ"ל בְּדַרְשָׁה לְרֹאשׁ חֲדָשׁ אֲדָר בַּה מְבוֹאֵר עַל דֶּרֶךְ הַסּוּד כִּי שֶׁם הַשֵּׁם

השולט בחדש אדר הוא ההיזיון היוצא מסופי תיבות של הפסוק (בראשית מט, יא') עירח
וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹן הַמֵּתָאֵר בְּרֵכַת רִיבּוּי הַיּוֹן, וְכֵן לְשִׁמְרָמוֹ גַּם עַל אֶתְוֹנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ
הַמְּשִׁיחַ יִתְגַּלֶּה לָנוּ בְּשִׂמְחָה בַּב"א.

תָּנוּ לְחֶכְמָם וְיִחְכְּמוּ-עִוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

ברתיבת: info@maanelashon.org

© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©